

hősének alakjában nem csupán az egyént akarja megrajzolni, hanem a százados nyomorúságból a nagy változáshoz elinduló népet, annak sokszor ellentmondó történetét akarja megvilágítani. Czobor úgy tudja és a több párt között vergődő egyensúlyt úgy igyekszik fenntartani, hogy a gémesi párttitkárra vált főhóst sokszor a párt előzetes jóváhagyása nélküli döntésekre kényszeríti és ezeket a döntéseket sokszor utólag kell megvédenie. Amikor például a tőkés nélkül maradt vállalat munkásai a munkát a semmiből meg akarják indítani, valósággal rákényszerítik a tőkést arra, hogy ezt elősegítse. Vagyis úgy szerez érvényt a párt céljainak, hogy közben éppolyan fontosnak tartja a gondjaira bízott emberek léteérdekeit, hogy a pártfegyelem és a létkérdések megoldása nem mond egymásnak ellent. Így szabadítja ki a felelősség alól Arpit, az öccsét, hogy az magáévá képes tenni Blankát, bátyja menyasszonyát. Így kerül sor olyan jelenetekre, mint amilyen a pétermajori parasztok és cselédek együttes cselekvése, akik addig nem hajlandók learatni az árpát, amíg meg nem

kapják az új bakancsokat, amelyek nélkül mezítláb a közös munkát nem tudják megkezdni. S mikor egy rendelettel a babolói svábokat, akik a háború alatt beléptek a volksdeut-schok sorába, éppen a gémesi párttitkár menti meg attól, hogy a nagygazdák helyett, visszaéléssel bár, őket tegyék a kitelepítő vonatba. Mindezt a gémesi párttitkár felső jóváhagyás nélkül cselekszi, hogy jóval később azt megkapja.

Bátor, sőt merész könyv Dobozy Imre *Hatalom nélkül* című műve, amit csak esztendők múlásával lehet felismerni, s nem csoda, hogy megírásához hosszú esztendők belső gyöttrődése kellett, és ez a belső gyöttrődés, amely sokszor nem ment fájdalom nélkül, ezt a most bekövetkezett stílusváltást is igényelte. Elgondolkoztató írás, amelynek belső mondanivalói csak most, elolvasása után bontakoznak igazán ki. Nem könnyű olvasmány, de megéri, ha az olvasó átvergődik rajta. Tömör, zsúfolt stílusa a mondanivalóhoz igazodik, s úgy érezzük, hogy ezzel a művel Dobozy írásművészete most éri el igazán magasságait.

CSUKA ZOLTÁN

PARTTÓL PARTIG

KOCSO RACIN: *Fehér hajnalok*.
Európa Könyvkiadó, Budapest, 1978.

OTON ŽUPANČIČ: *Te titokvirág*.
Pomurska založba, Murska Sobota (Muraszombat) — Forum Könyvkiadó, Ujvidék, 1978.

Ha nem így lenne a szokásrend, hogy a cím az írás legelejére kerül, hanem némi fontolgatás után, amelynek kivétítése szintén reveláló lehet, a szöveg testében is helyet kaphatna, ez a gondolat-köteg sem kötődne a szokásos módon. Hanem például így:

Ahogy a fölfűzésre váró gyöngyök közt válogat az ember, úgy forogatom ujjaim között, veszem latba a papírlapokra gyűjtött idézeteket, szó-

morzsalékokat: melyikből lenne a legjobb cím? Két fordításkötetet kell összefűznie: Kocso Racin *Fehér hajnalok* és Oton Župančič *Te titokvirág* c. gyűjteményét.

„Lombfürtözetek”? Jó, mert a lefordított versek csak fürtjei egy lombos koronának. Az eredeti fa még többet kínál.

„Parttól partig”? Igaz, mert híd-nak is képzelhető a fordítás. Két népet, két partot köt.

„Szív otthona, legtágasabb”? Kétségtelenül. Annál gazdagabb egy nép, minél többet tud szívébe fogadni más népek kultúrájának kincseiből.

Mely gondolatok vonalán is mozognak ezek a fölöttlő címek? Nagy egységhez tartozó kicsi, a mindent befogadó nagy és a kötés, kapcsolat.

Maradok az utóbbinál: Parttól partig.

Ennyi lenne az előzetes „betüremlés”.

Kocso Racin tizenhárom versből épülő kötete kínálkozik elsőnek bemutatásra. Csak egy könyve jelent meg ennek a macedón költőnek, mégpedig az 1939. évben. Negyven éve annak. Négy évre rá meghalt.

*Túl-bánatos mese, mintha
a szívben hólabda volna.*

Oton Župančič szerencsésebb volt. Elhetett és dolgozhatott. Megérte azt a világot, amelyért harcolt. Eljutott az elismertetésig. A Župančič-kötet természetszerűleg gazdagabb rétegződésű költészetet is prezentál. Kocso Raciné főként a panaszok és lázadások könyve. A személyes lírának alig jut itt hely, hiszen a köz ügye sürgetőbb:

*mert életem súlyos kötömb,
még súlyosabb, még égetőbb
népemért a szent gondolat.*

(Tatuncso)

A *Fehér hajnalok* fülszövege egy igen küzdelmes élet határköveit idézi élénk. Előbb szerbhorvát nyelven írja verseit, majd anyanyelvén — macedónul. A kor sürgető társadalmi kérdéseiről szól. Tanulmányait anyagiak hiánya miatt nem fejezte be. Kamaszfiúként apja fazekasműhelyében dolgozott. Baloldali folyóiratok munkatársává válik. 1934-ben börtönbüntetésre ítélik. A német megszállás után a partizánokhoz csatlakozott. 1943-ban hősi halált halt.

*s a világon el fog bukni
az, hogy másért dolgozunk mi
s feltüندököl az új élet!*

(Kapások)

Milyen bizakodás, jövőbe vetett hit árad ezekből a sorokból. A jelen és a múlt azonban annál reménytelenebb:

*Mesterek mestere voltam,
aztán mégis segéd lettem,
adósságba keveredtem,
szerszámaim is leadtam,
nem maradt más semmi végül,
puszta kezem munka nélkül.*

(Ha boltom lehetne
Sztrugában)

Ugyanez a vers még pontosabb adatokat is közöl a korabeli társadalom állásáról, a kapitalizmus szavatolta „szabad verseny” következményeiről:

*Most a cipőnk gyárban készüli,
s a kapával sírunk ássák —
tisztességes mesterségünk
elrozdállott, ez a végünk.*

A munkanélküliségbe kapcsolódó további láncszem az elvándorlás, a szülőföld odahagyása, a családi tűzhelyek szétzilálódása, az életlehetőség keresése idegen földön, a viszatérő emlékek délibábjai.

Aztán itt van a *Dohányszedők* című híres Racin-vers fordítása is, minden jogoszláv költészeti antológia elmaradhatatlan darabja. Mindezt Weöres Sándor fordításában Szűcs Imre nyersfordításainak igénybevételével. Lám csak a nemzetiség szerepe hol is világol, ahol két szomszéd nemzet keresi egymás felé az utat.

A magyar Župančič-kötet létrehívója is Weöres Sándor, ezúttal Jože Hradil közvetítő nyersfordítása segítségével. A könyvben a verseken kívül Tabula vitae, Oton Župančič fényképe és a figyelmeztetés: „Megjelent a költő születésének 100. évfordulóján” igazítja el az érdeklődő olvasót.

A harminchét vers rétegződésének gazdagságáról már szözlünk: a gyermekverstől a sírversig a költői gondolat különböző megnyilvánulásai „Ha ismerni akarsz, versembe tekints” — választom ki a jelszót és újra az idézetek mozaiktechnikájához folyamodom:

*Ne várd, a szerencse
magát bejelentse,
mindig csak a bánat izen.*

(Este)

*Erzem tükör előtt állván:
mintha magamat kalapálnám.*

(Szegkovácsok dala)

*Forr a szívem, teli lelkem örül,
mint aki karszti boron felüdül.*

(Minden élők napja)

Milyen izgalmas volna nyomon követni a hasonlatok mimikrijét, amint egy-egy nyelvhez alkalmazkod-

nak; a fordító műhelyébe lesni, amikor szikrázik a vas.

De tekintsük csak még egyszer át a szemelvényeket! Tiszta líra. Sikeresebb élet vetülete ez? Nem erről tanúskodik-e az ifjúság számára írt verseskötetek egész sora? És ki ne ismerné Župančič immár klasszikusnak számító gyermekverseit, a Cici-banhoz szólókat? Közülük a *Ciciban hallgatja apu óráját* című került a Weöres-fordítások közé.

A macedón líra jelentős, a szlovén líra nagy alakjának munkásságát teljes egészében ez az írás természetesen nem hivatott fölmérni. Mindössze a kedvcsinálás májusfáját verte talán az olvasó ablaka elé.

VIRÁG AGNES

MÉLY ÉRTELMŰ, KÖLTŐI FILOZÓFIA

IVAN PANČIČ: *Koji stižemo sami*.
Osvit, Subotica, 1979.

Ivan Pančič *Koji stižemo sami* (Akik egyedül érkezünk) című verseskötetének mondanivalója mély értelmű, költői filozófia. A könyv öt része a világra magányosan érkező ember egy-egy sorsdöntő állomását idézi fel a földön, a természetben, az életben. A mű tematikájával és fő motívumaival — mint az élet keletkezése, az elmúlás s a vele dacoló remény állandó jelenléte, a tűz, a víz, s a többi természeti erő ősi és örök-kévaló szerepe — a nagy természetfilozófus költő, Goethe hasonló tartalmú verseivel mutat rokonságot.

Az első rész, amelynek címe *Čuđa se isparavala* (Eliillantak a csodák), a természetből született, belőle kiváló és ellene felkelő ember megjelenését vetíti elénk. Az első oldalon találhatjuk többek között a következő sorokat:

*először tebenned
gőrcsösödött a fény
fogant meg az idő a földön
először lobbant fel a villám
fogant a láng az égbolt ellen*

Ily módon Ivan Pančič természetfilozófiai poémának nevezhető alkotását az emberi lét szerepéről és értelméről a tűz meghódításának, az emberré válás e döntő mozzanatának költői leírásával kezdi; ugyanezt a motívumot Goethe *Prométheusz* című költeményében az istenek ellen lázadó ember szavaival fejezte ki:

*Borítsd be égboltod, Zeusz,
felhők ködével*

(...)

*De hagyj meg a jussom,
hagyj nékem a Földet
s mit nem te emeltél, a kalyibámat
és a tűzagnát,
melyre irigykedsz,
hagyj nékem a lángot.*

(Kosztolányi Dezső fordítása)

A továbbiak folyamán az első részben a költő az alkotó ember útját, a jövődő városok keletkezését, az új csodák kisugárzását követi.